

Je verejné vyjadrenie sudcu v médiách obsahujúce nesúhlasný názor s rozhodovacou činnosťou nadriadeného súdu v súlade so všeobecnými zásadami sudcovskej etiky?

Skutkový rámec

V denníku N sa sudca JUDr. J. B. vyjadril i k rozhodovacej činnosti jedného z odvolacích senátov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky okrem iného nasledovne: „*Súč viazaný tým, že právny názor odvolacieho súdu je pre prvostupňový súd právne záväzný, mám problém vyrovnať sa s týmito pokynmi. Aj to sú veci, pre ktoré nemôžem spávať*“. Nadväzujúc na toto vyjadrenie z prípisu sudkyne JUDr. R. S. vyplynula otázka, či je verejné vyjadrenie sudcu v médiách obsahujúce nesúhlasný názor s rozhodovacou činnosťou nadriadeného súdu v súlade so všeobecnými zásadami sudcovskej etiky.

Ústavný a zákonný rámec

Ústava Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd“) každému garantuje v čl. 26 ods. 2 slobodu prejavu. Na druhej strane v zmysle čl. 10 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd (ďalej len „Dohovor“) legitímnym dôvodom, pre ktoré možno obmedziť slobodu prejavu je „*zachovanie autority a nestrannosti súdnej moci*“. V daných súvislostiach sú tiež relevantné ustanovenia § 3 ods. 9 a § 30 ods. 1 a ods. 2 písm. g) zákona č. 385/2000 Z.z., ako aj ustanovenie § 30 ods. 11 zákona č. 385/2000. Pokiaľ ide o súvisiacu judikatúru, treba pripomenúť uznesenie Ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 191/2015, ktorom sa konštatuje, že sloboda prejavu je základným pilierom demokratickej spoločnosti, v ktorej je každému dovolené vyjadrovať sa k verejným veciam a vynášať o nich hodnotové sudy. K veciam verejným pritom nepochybne patrí činnosť orgánov verejnej moci vrátane činnosti súdov a sudcov. Z judikatúry ESLP k danej otázke tiež vyplýva, že výkon práva na slobodu prejavu zo strany sudcov a ďalších predstaviteľov justície má byť vykonávaný s istou zdržanlivosťou, teda tak, aby neohrozoval neprijateľným spôsobom autoritu a nestrannosť súdnictva a nezasahoval do práva konkrétnych účastníkov konania na spravodlivý proces (*napr. Baka proti Maďarsku, rozsudok z 27.5.2014, Wille proti Lichtenštajnsku, rozsudok veľkej komory z 28. 10. 1999*).

Ústavný súd Českej republiky sa vo svojom náleze I. ÚS 2617/15 k prípustnej miere kritiky uviedol, že jednotlivec, ktorý prijal funkciu sudcu, je pri výkone svojej slobody prejavu viazaný povinnosťou lojality voči základným princípom a hodnotám demokratického právneho štátu, zdržanlivosti a najmä nesmie svojimi prejavmi narušovať dôveru verejnosti.

V ďalšom náleze tohto súdu je tiež vyslovené, že sudca je vybavený nielen výnimočnými právomocami, ale aj výsadami, ktoré mu umožňujú vykonávať svoju funkciu nezávisle, nestranne a spravodlivo. Preto musí zniesť zvýšené požiadavky na jeho osobnú integritu a na jeho úlohu pri zachovávaní dôveryhodnosti celej justície (IV. ÚS 2609/16). Napokon v daných súvislostiach nemožno opomenúť Zásady sudcovskej etiky podľa ktorých tiež sudca neposkytuje žiadne verejné vyjadrenia, ktoré by mohli mať podstatnejší vplyv na výsledok prejednávanych vecí, na spravodlivý proces alebo pojednávanie, a tak vo verejnosti vyvolať dojem, že je zaujatý a neobjektívny. Netýka sa to právoplatne skončených vecí (Článok III bod 7 Zásad sudcovskej etiky).

Východiská a úvahy

- Etická komisia pri hľadaní stanoviska na nastolenú dilemu vychádzala v prvom rade z toho, že problematikou, keď kritizujúcim sudcovského stavu a rozhodnutí súdov je samotný sudca sa prelína stret protichodných hodnôt. Na jednej strane je sloboda prejavu sudcu, ktorá by mala umožňovať otvorenú diskusiu o otázkach justície, vrátane súdnych rozhodnutí a na strane druhej je legitímna obava o zachovanie autority a nestrannosti justície.
- V relevantnej judikatúre sa objavujú hlavne tieto argumenty proti širokej kritike súdnej moci, ktoré si Etická komisia osvojila (i) nutnosť dôvery v právny poriadok a v justíciu, (ii) ochrana autority a nestrannosti súdnictva, (iii) obmedzená možnosť sudcov reagovať na kritiku.
- Pri kritizujúcom sudcovi nebolo možné opomenúť, že verejná kritika sudcu môže na jednej strane značne prispieť kritizovanej justičnej veci, avšak neopodstatnená a nepravdivá kritika môže neskutočne zdevastovať dôveru v súdnictvo.
- Sudca má predstavovať istú spoločenskú autoritu, ktorý si musí byť vedomý toho, že všetky jeho slová a skutky budú verejnosťou vnímané oveľa citlivejšie, než je tomu u iných osôb.

- Ak sa teda niekto rozhodne byť sudcom, berie tým na seba dobrovoľne aj legitímne obmedzenia slobodu prejavu v zmysle čl. 10 ods. 2 Dohovoru, podľa ktorej výkon týchto slobôd zahŕňa aj povinnosti a zodpovednosť.

ODPOVEĎ

- *Etická komisia zastáva názor, že nie je problematické, aby sudcovia v odbornej literatúre a vo svojich odlišných stanoviskách reflektovali a kritizovali pomery v justícii, ako aj rozhodnutia nadriadených súdov a nemusí to byť problematické ani vo verejnej diskusii, očakáva sa však vysoká miera zdržanlivosti, profesionalizmu a podpory autority súdnej moci ako takej.*
- *Kľúčové tiež je (i) aké rozhodnutie je komentované, či je rozhodnutie právoplatné/neprávoplatné, (ii) rozhodnutie, ktoré je smerované priamo alebo nepriamo voči rozhodovacej činnosti komentujúceho sudcu, (iii) spôsob, akým je rozhodnutie komentované, či je vecné, alebo naopak urážlivé, (iv) kde je rozhodnutie komentované (v) ako kontextuálne kritika pôsobí - či nabáda na rešpektovanie kritizovaného rozhodnutia, (vi) či prispieva daný výrok k diskusii o veci verejného záujmu.*
- *Vyjadrovanie sudcu k rozhodovacej činnosti iného súdu a sudcu je priestorom, kde sa stretáva jeho sloboda prejavu, spoluzodpovednosť za stav súdnictva a tiež všeobecná povinnosť zdržanlivosti a lojalita k princípom právneho štátu.*
- *Verejná kritika rozhodovacej činnosti senátov vyššieho súdu v právoplatne skončených veciach sudcom nižšieho súdu je chránená ústavne zaručenou slobodou prejavu za predpokladu, že sa v nej používajú výlučne vecné (odborné) a pravdivé argumenty a jej jediným cieľom je kritika spôsobu a výsledkov judikovania a tým aj pomerov v justícii v širšom slova zmysle.*
- *Ak kritizuje sudca justíciu, ide o verejný záujem, verejnú tému, avšak pravda je tu rovnako dôležitá, ako sloboda prejavu.*
- *Ako to vyplýva aj zo Správy Benátskej komisie O slobode prejavu sudcov z roku 2015, medzi faktory, ktoré sa pri konkrétnom výroku sudcu posudzujú patria okrem primeranosti a slušnosti tiež to, aký bol motív vyjadrenia. Vyjadrenie motivované osobnými pohnútkami, krivdou, antagonizmom či očakávaním osobného prospechu nepatria medzi motívy chránené slobodou prejavu.*

- *Kritika, ktorej otvoreným alebo skrytým zámerom je aj osobný útok sudcu, spočívajúci v urážkach, hanlivých hodnoteniach a v ponižovaní iného sudcu je vylúčená priamo zákonom (§ 30 ods. 1 zákona o sudcoch). Treba dodať, že takáto kritika môže byť skutkovým základom disciplinárneho previnenia (§ 116 ods. 1 písm. a) zákona o sudcoch).*